

Dannelse i det

Det fysiske PLC er en enestående mulighed for at give børn ikke

Af Martin Blok
Johansen

I digtsamlingen *Et mørkes partitur* af den danske forfatter Jørgen Gustava Brandt hedder det i en strofe, at *slagteren er en svend, der er ansat i butikken, en midaldrende mørk svend. Han mere end aner vores fattigdom. Varerne er rationerede, men vi har ingen adkomst [...] Slagteren siger, at jeg kan komme igen ved lukketid, så har han noget til mig.*

Digitets hovedperson er synligt fattig og skrupsulten, men han har ingen umiddelbar adkomst til det, han gerne vil have, og må derfor vente på, at slagteren giver ham denne adkomst. Adkomsten er altså ikke noget, han kan give sig selv. Det er noget, han må få foræret.

Adkomst og adgang

I denne korte artikel vil jeg bruge begrebet adkomst til at sige lidt om børn, dannelse og mødet med litteratur, og min pointe vil være, at det fysiske PLC kan give børn adkomst til oplevelser, erkendelser og indsigt, som de ikke ville få, hvis det fysiske PLC ikke eksisterede.

Anledningen til mine overvejelser er *KFPLC's Mission*, som den kommer til udtryk på forsiden af *Børn & Bøger*, nr. 1, 2019. Her står *børns dannelse og velfungerende fysiske og skabende læringsmiljøer* centralt.

Lad mig begynde mine overvejelser med nogle småbetragtninger over forskellen mellem to ord, der umiddelbart ligner hinanden: *adkomst* og *adgang*: Når man får adkomst til noget, er det – som i Jørgen Gustava Brandts digt – noget, man bliver givet.

Det *komst*, som er indeholdt i adkomst, har vi sprogligt fra ældre nydansk og dermed fra cirka 1500-tallet. Det er det samme *komst*, der også optræder i f.eks. ankomst og hjemkomst, og det betyder kort sagt, at "noget kommer".

Hjemkomst vil netop sige, at man kommer hjem efter at have været ude. Præfikset *ad*, som sættes foran *komst*, bruges til at betegne, at noget bevæger sig hen imod noget andet.

Hvis man på den måde skal prøve at afgrænse begrebet om adkomst fra tilstødende begreber som f.eks. *indgang* og *adgang*, så er *gang*, der betyder "det at gå", indeholdt i begge disse ord, som dermed signalerer, at det er en bevægelse, man selv foretager.

"Søg efter"-knapen afmonteret

Med adkomst-begrebet signaleres derimod, at noget bevæger sig hen imod mig. Adkomst er altså noget, jeg ikke selv kan bevæge mig henimod eller give mig selv. Det er noget, jeg kan blive givet, og som kommer til mig. Det er på den måde et spørgsmål om rettetheden mellem subjekt og objekt.

Når man får *adgang* til noget, går rettetheden fra subjektet til objektet: Det er subjektet, der bevæger sig hen imod objektet. Ved *adkomst* er det omvendt: Her er det objektet, der bevæger sig hen imod subjektet.

På det fysiske PLC får børn mulighed for *adkomst* til noget, de ellers aldrig ville få. De kan snuse lidt omkring, tage bøger, der ser mærkelige eller indbydende eller anderledes ud, ned fra hylderne, få tilbudt bøger af bibliotekaren, som de ikke anede eksistensen af. Den digitale "søg efter"-knap, hvor man skal indtaste noget kendt og konkret, er afmonteret.

Det fysiske PLC har således alle tiders mulighed for at være et rum, hvor børn får viden om noget, der ligger uden for det, de selv vil opsøge, mens de på et digitalt PLC højst sandsynligt vil søge ud fra deres allerede eksisterende og foretrukne præferencer og dermed

fysiske PLC

blot adgang, men adkomst oplevelse og indsigt.

blot få adgang til den verden, de kender i forvejen.

Hvis man forsøgsvis løfter blikket og betragter det i en mere generel børnekulturel optik, så har børn adgang til en lang række kulturelle udbud og tilbud, som burde udvide deres udsyn umådeligt.

Mødet med noget andet

Det ser bare ikke ud til at være tilfældet, og jeg mener, man kan indfange problematikken med netop begreberne *adgang* og *adkomst*: Tidligere var det begrænset, hvad børn kunne se i tv og høre i radio.

Der var monopol-tv, og ingen menigmand havde endnu hørt om internettet. Nu er der adgang til alt. Man kan selv vælge nøjagtig, hvad man vil se.

Jeg siger det ikke, fordi jeg er en forbenet, tilbageskuende fortidsromantiker, der idylliserer de gode, gamle dage. I hvert fald ikke kun. Jeg siger det, fordi det for mig at se har været medvirkende til, at børn i dag oftest kun møder det, de allerede kender.

Dengang jeg var dreng ... kunne jeg se *Anna og Lotte* klokken 18.00 hver fredag, og klokken 18.30, når det var slut, glædede jeg mig til næste fredag.

I stedet for at surmule-vente slog jeg ofte over på det tyske NDR (*Das Beste am Norden*), og her viste de f.eks. *Sesamstrasse*, hvor Bert og Ernie lærte mig at tale (nogenlunde) tysk. Hvis det havde været i dag, havde jeg streamet hele sæson 4 af *Anna og Lotte* på Netflix og set den, indtil jeg skulle i bad.

Gennem det begrænsede tilbud fik

jeg adkomst til en verden, jeg ikke ville kende eksistensen af, hvis jeg selv kunne vælge. Lørdag aften var der måske *Winnetou* på ZDF eller *Die drei Musketiere* på ARD, og så var jeg enten blandt cowboyer og indianere i 1800-tallets vestlige Nordamerika eller ved hof-fet i 1600-tallets Paris.

Dannelsens forudsætning

Pointen er altså den temmelig mærkværdige, at desto større adgangen til noget er, desto sværere vilkår har adkomsten.

Internettets markedsføringscookies er på flere måder udtryk for en tilsvarende tendens. De indsamler oplysninger om min eksisterende adfærd på nettet, hvorefter de kan markedsføre med afsæt i denne adfærd, som på den måde ikke tilbyder andet end det, jeg oprindeligt selv var interesseret i.

YouTubes algoritme er et andet eksempel, hvor jeg til højre på skærmen får tilbudt videoer, der ligner den, jeg er i gang med at se – og når jeg på Netflix endelig er færdig med at se alle afsnit af *Pretty Little Liars* med min datter, så skriver de: *Fordi du ku' li*, og så må vi i gang med samtlige sæsoner af *Gossip Girls*...

Den overordnede pointe har dannelseskarakter, hvis man knytter den til den klassiske *hjemme-ude-hjem*-figur, som f.eks. er kendt fra eventyr. Når børn kun bliver præsenteret for det, de i forvejen kender og interesserer sig for, bliver de for så vidt fastholdt "hjemme".

De møder ikke det "ude", der er dannelsens forudsætning. De bliver

Det fysiske PLC kan tilbyde børn noget, de ikke selv ville opsøge, lokke med ukendt og spændende, og dannelsen ligger netop i mødet med noget nyt og anderledes – ikke i mødet med mere af det samme.

simpelthen frataget nogle oplevelser, indsigter og erkendelser, som "ude" vil give dem.

Derfor skal børn i mødet med PLC gives adkomst til en type oplevelser og erkendelser, der kan tilbyde dem muligheden for selvoverskridelse.

Ud af ekko-kammeret

Det kunne være noget fremmed og anderledes, som de aldrig selv ville opsøge, men som de nu pludselig får blik for gennem f.eks. dramatiseringer eller filmatiseringer af bøger, plakater eller præsentationer af aktuelle udgivelser, der måske alene ved præsentationen kan virke tillokkende, litteraturkonkurrencer eller quizzes.

Hvis de aldrig møder denne "udehed", bliver de for så vidt fastholdt i en slags ekko-kammer, der blot bekræfter deres allerede eksisterende forestillinger, opfattelser, holdninger og generelle livssyn, som derfor ikke modsiges eller udfordres, men som tværtimod forstærkes. Det vil på nogle måder være udtryk for et dannelsesfravær, som et fysisk PLC altså kan gøre en lille, men fin del for at modvirke.